

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради
факультету математики, інформатики
та фізики

« 29 » квітня 2024 р.

Протокол № 7

Декан факультету

проф. Працьовитий М.В.

ПРОГРАМА

навчальна дисципліни

АВТОМАТИЗОВАНИЙ МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

(назва навчальної дисципліни)

освітньої програми Прикладна лінгвістика та англійська, німецька мови;
Прикладна лінгвістика та англійська, французька
МОВИ

(назва)

галузі знань 03 Гуманітарні науки

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 035 Філологія 035.10 Прикладна лінгвістика

(код і назва спеціальності)

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Шифр за навчальним планом ВВ2.2.02

Розробник програми: Франчук Наталія Петрівна – доцент кафедри інформаційних технологій і програмування, кандидат педагогічних наук.

Рецензенти:

Галицький Олександр Вадимович – доцент кафедри комп'ютерної та програмної інженерії, кандидат педагогічних наук;

Гарпуть Оксана Зиновіївна – доцент кафедри математики та інформатики і методики навчання факультету математики та інформатики Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат фізико-математичних наук, доцент.

Обговорено та рекомендовано до друку на засіданні Науково-методичної ради факультету математики, інформатики та фізики УДУ імені Михайла Драгоманова 10 квітня 2024 року, протокол № 8

Голова НМР Зіва (підпис)

Франчук В.М.
(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

І. Пояснювальна записка

Програма навчальної дисципліни Автоматизований морфологічний аналіз складена відповідно до вибіркової частини освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього рівня (бакалавр), галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія 035.10 Прикладна лінгвістика.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес формування у майбутніх лінгвістів умінь здійснення автоматизованого морфологічного аналізу.

Міждисциплінарні зв'язки. Одним із важливих компонентів програми є міждисциплінарне узгодження. Курс «Автоматизований морфологічний аналіз» розрахований на студентів, які опанували базові навчальні курси та засвоїли дисципліни: «Практична фонетика іноземної мови», «Зіставна лінгвістика», «Практика усного і писемного мовлення» і мають базові знання, володіють основною термінологією інформатики, вміють користуватися персональним комп'ютером, вміють здійснювати пошук даних в глобальній мережі Інтернет, знають іноземну мову за професійним спрямуванням на достатньому рівні.

Мета і завдання навчальної дисципліни. Метою навчання дисципліни «Автоматизований морфологічний аналіз» є оволодіння студентами практичними навичками роботи з використанням спеціального програмного забезпечення; формування у студентів компетентностей у галузі автоматизованого морфологічного аналізу та умінь ефективного використання програмного забезпечення для розв'язування таких задач.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Автоматизований морфологічний аналіз» є:

- ✓ розкрити місце і значення використання технологій автоматизованого морфологічного аналізу в професійній діяльності;

- ✓ з'ясувати психолого-педагогічні аспекти засвоєння предмету, взаємозв'язки даного курсу з іншими навчальними предметами, зокрема інформатичними дисциплінами та іноземною мовою;
- ✓ показати доцільність використання програм автоматизованого морфологічного аналізу для підготовки якісної роботи;
- ✓ з'ясувати аспекти застосування технологій автоматизованого морфологічного аналізу у процесі підготовки майбутніх прикладних лінгвістів;
- ✓ показати практичну значимість автоматизованого морфологічного аналізу, його застосовність до розв'язування найрізноманітніших проблем прикладного характеру, реалізації можливостей, які відкриває ефективне використання автоматизованого морфологічного аналізу в різних сферах діяльності людей;
- ✓ сформувати у студентів достатні компетентності, необхідні для проведення роботи з використанням прикладних програм для автоматизованого морфологічного аналізу;
- ✓ сформувати у студентів достатні знання, уміння й навички щодо широкого використання технологій автоматизованого морфологічного аналізу в їхній майбутній професійній діяльності;
- ✓ розвинути у студентів загальні уявлення про перспективи використання технологій автоматизованого морфологічного аналізу в різних сферах діяльності людей;
- ✓ виховувати у майбутніх прикладних лінгвістів творчий підхід до розв'язування проблем синтаксичного аналізу, зокрема з використанням комп'ютерних програм;
- ✓ сформувати у студентів компетентності, необхідні для самостійного морфологічного аналізу, розвинути здатність і відчуття необхідності постійного самовдосконалення і самоосвіти, формування інформатичної і загальної культури, активізації пізнавальної діяльності, творчої активності, надання навчальній діяльності

дослідницького, творчого характеру, самостійного пошуку нових знань.

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - термінологію; - історію та особливості морфологічного аналізу; - граматичну систему мови. <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - користуватися технологіями для здійснення автоматизованого морфологічного аналізу; - здійснювати морфологічний аналіз; - користуватися цифровими ресурсами. 	<ul style="list-style-type: none"> • Здатність використовувати цифрові технології для подання, редагування, збереження та перетворення текстових, числових, графічних, звукових та відео даних; • Здатність виважено добирати й застосовувати відповідне програмне забезпечення для розв'язування прикладних задач. • Здатність оволодівати навичками використання сучасних ІКТ і застосовувати їх в практичній та професійній діяльності.

II. Примірний тематичний план

Дисципліна «Автоматизований морфологічний аналіз» за навчальним планом підготовки бакалавра належить до циклу вибіркової частини дисциплін вільного вибору студента. На вивчення курсу «Автоматизований морфологічний аналіз» відводиться 3 кредитів ЄКТС (90 годин). Вивчається дана дисципліна на денній формі навчання – II курсі в 3 семестрі.

<i>Назва дисципліни</i>	<i>Вид контролю</i>	<i>ECTS</i>	<i>Всього</i>	<i>Самостійна робота</i>	<i>Аудиторні</i>	<i>Лекції</i>	<i>Лабораторні заняття</i>	<i>Індивідуальні</i>
Автоматизований морфологічний аналіз	залік	3	90	56	34	18	16	-

Ефективність засвоєння студентами дисципліни забезпечується на основі запровадження активних форм професійного навчання, поєднанні аудиторного навчання з практикою майбутньої професійної діяльності, що дозволяє формувати не тільки пізнавальні, а й професійні потреби, виховувати активну життєву позицію майбутнього фахівця. Під час виконання семінарських робіт створюються умови для суміщення активності студента з майбутньою професійною діяльністю.

Самостійна робота полягає у підготовці до аудиторних занять, виконанні завдань, що пропонуються на лекційних та семінарських заняттях, підготовці до виступу на семінарських заняттях, захисту опорних конспектів (мультимедійні презентації), підготовці до модульного контролю.

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами

Змістовий модуль 1. Організація методу морфологічного аналізу.

Тема 1.1. Історія та мета створення морфологічного аналізу.

Зміст теми

Історія та мета створення. Термін «морфологія». Ідея морфологічного способу мислення. Морфологічний аналіз (морфологічний ящик, аналіз кола проблем).

Тема 1.2. Особливості методу морфологічного аналізу.

Зміст теми

Метод Цвіккі. Переваги та недоліки. Організація методу морфологічного аналізу. Суть методу морфологічного аналізу. Результат морфологічного аналізу.

Тема 1.3. Граматична система мови.

Зміст теми

Граматика. Граматичне значення. Граматичні категорії. Морфологічний рівень. Частина мови.

Змістовий модуль 2. . Системність і структурність мови

Тема 2.1. Інтелектуальний аналіз тексту.

Зміст теми

Інтелектуальний аналіз тексту. Токанізація. Лематизація. Стемінг. Програмний засіб для стемінування.

Тема 2.2. Корпуси текстів. Основні типи і структура.

Зміст теми

Корпус текстів як термін. Корпус текстів: основні аспекти визначення. Класифікація корпусів відповідно до стилістичних та морфологічних ознак. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК). Конкорданси.

Тема 2.3. Розвиток лінгвістично-інформаційних технологій.

Зміст теми

Основні концепції, моделі та стандарти створення лінгвістично-інформаційних систем. Конструювання моделі. Системність і структурність мови. Визначення типів даних, моделювання мовних одиниць (Дуалізм ситуації моделювання. Системність моделі. Дуалізм мовної моделі. Узагальнений і спрощений характер мовної моделі.).

Тема 2.4. Лінгвістичний алгоритм і лінгвістичний процесор.

Зміст теми

Робота у мережі як спосіб роботи лінгвіста з мовним матеріалом. Пошук мовних одиниць, встановлення контексту та стильової належності. Лінгвістичні проблеми семантичного вебпростору.

Тема 2.5. Структурування та формалізація мовних даних.

Зміст теми

Подання даних. База даних «Українські прийменники». Структурування та формалізація мовних даних. Ідентифікація мовних даних. Подання баз знань. Поняття про метамову. Типи метамов.

IV. Засоби діагностики успішності навчання

форми і методи поточного і підсумкового контролю

Видом контролю навчальних досягнень студентів під час вивчення курсу є залік. За результатами роботи на семінарських заняттях, виконання завдань для самостійного опрацювання, підготовки та виступу з доповіддю на заняттях, модульних тестів, студенти накопичують певну кількість балів, відповідно до якої відбувається оцінювання їхніх навчальних досягнень.

Засоби діагностики успішності навчання під час семестру:

- ✓ теоретичні запитання та практичні завдання до семінарських робіт;
- ✓ комплекс тестових завдань для модульного (підсумкового) контролю рівня навчальних досягнень студентів.

Побудова програми за блочно-модульною схемою спрямована на максимальну індивідуалізацію процесу навчання. Структура програми дібрана так, щоб надати студентам можливість навчатись в індивідуальному темпі та орієнтуватись на певні рівні вимог щодо засвоєння навчального матеріалу.

Контроль знань студентів здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Навчальна діяльність студентів протягом семестру оцінюються за 100-бальною системою. Робота в семестрі поділяється на змістові модулі.

Накопичення балів протягом семестру:

№ з/п	Вид діяльності	Кількість балів за дидактичну одиницю	Кількість лекцій і лабораторних робіт	Загальна кількість балів
1	Відвідування лекційних та лабораторних занять	2	2*9+2*8	34
2	Активність під час лекційних занять та проходження тестового контролю	3	9	27
3	Виконання завдань на семінарських заняттях	8	8	64
Формула переведення балів у бали за модульно-рейтинговою системою $100 * A / 125$, де А – кількість набраних студентом балів.				100
Загальна оцінка за курс				100

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік є формою підсумкового контролю результатів навчання студентів і має на меті перевірку системності засвоєння програмового матеріалу, цілісності бачення навчального курсу, рівня осмислення знань та набуття умінь, їх комплексного застосування у практичній діяльності, діагностування ефективності самостійної навчальної роботи студентів.

Відмітка «зараховано» виставляється студенту за умови набору 60 та більше рейтингових балів, а саме:

- регулярного відвідування лекційних і лабораторних занять або їх негайного відпрацювання, своєчасного складання усіх видів поточного контролю з позитивними результатами;
- поглибленні набутих знань у процесі самостійної роботи;
- засвоєнні змісту навчального курсу в обсязі, передбаченому галузевим стандартом вищої освіти.

Якщо студент з поважних причин, що підтверджено документально, був відсутній на заняттях, він має право на одне перескладання з можливістю отримання максимальної кількості балів. Термін перескладання визначається викладачем.

Якщо впродовж семестру студент пропустив значну кількість занять, не має оцінок за виконання модулів, у відповідних графах «Відомості обліку успішності» виставляються «1», у графі «залік» виставляється «не зараховано».

Рейтинговий регламент Факультету. Шкала відповідності

За шкалою ECTS	За шкалою університету	Визначення	Оцінка за національною шкалою	
			Екзамен	Залік
A	90 – 100	Відмінно	5 (відмінно)	Зараховано
B	80 – 89	Дуже добре	4 (добре)	
C	70 – 79	Добре		
D	65 – 69	Задовільно	3 (задовільно)	
E	60 – 64	Достатньо		
FX	35 – 59	Незадовільно з можливістю повторного складання	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом		

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Bernd P.-M., Steriopo E., Żygis M. Ukrainian. Journal of the International Phonetic Association. 2017. Vol. 47. Is. 3. P. 349–357.
2. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. 6th ed. Oxford : Blackwell, 2008. 560 p.
3. Анисимов А.В. Компьютерная лингвистика для всех: Мифы. Алгоритмы. Язык. Киев: Наук.думка, 1991. 208 с.
4. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови. Ужгород, 1960.
5. Вакуленко М. О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 361 с.
6. Волошин В. Г. Комп'ютерна лінгвістика: навчальний посібник В.Г. Волошин. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 382 с.
7. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.
8. Захарія Л. М., Заяць М. М. Формальні мови, граматики та автомати: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 196 с.

9. Захлюпана Н. М., Кузьма І. Т., Кутня Г. В. Морфологія: навчально-методичний посібник. Львів, 2009. 120 с.
10. Карпенко Ю. О. Фонетика і фонологія сучасної української літературної мови. Одеса : Чорномор'я, 1996. 143 с.
11. Прокопова Л. І. Алофон. Українська мова. 2 ге вид., випр. і допов. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
12. Сучасна українська літературна мова / За ред. М. Я. Плющ. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Вища школа, 2000. 430 с.
13. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова: Фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія. Київ : Вища школа, 1981. 183 с.
14. Широков В. А., Любченко Т. П., Шевченко І. В., Широков К. В. Граматичні системи феноменологічний підхід: монографія. Видавництво «Наукова думка». 2018. 312 с.

Допоміжні

1. Франчук Н.П. Використання мультимедійних навчальних програм у підготовці фахівців з прикладної лінгвістики. Науково-практична конференція з міжнародною участю *Мультимедійні технології в освіті та інших сферах діяльності* (Київ, 10 лист. 2022 р.). Київ: НАУ, 2022. С. 147-150. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736886>
2. Франчук В.М., Франчук Н.П. Особливості використання системи MOODLE під час змішаного навчання. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 6 квітня, 2023). 2023. С. 136-138. https://lib.iitta.gov.ua/735000/1/Збірник_Тернопіль_2023.pdf#page=136

Інформаційні ресурси:

1. Електронний навчальний курс «Автоматизований морфологічний аналіз». URL: <https://moodle.fmif.edu.ua/course/view.php?id=789>.
2. English Lexicology for Students. URL: <http://englishlexicology.blogspot.com/>.

3. Е-бібліотека. URL: http://npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=242&Itemid=220&lang=ua.
4. Google Академия. URL: <https://scholar.google.com>.
5. International linguistic community online. URL: <https://linguistlist.org>.
6. Lexis – Journal in English Lexicology. URL: <https://journals.openedition.org/lexis/>.

Примітка: Якщо на поточний рік з дисципліни формується малочисельна група студентів, то планується індивідуальна робота в обсязі 10% від загальної кількості годин. Подається у формі оновленої таблиці (таблиця пункту III) та додається до робочої навчальної програми.

Підписано до друку 26.11.2024 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Віддруковано з оригіналів.

Вид-во Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.